

Hvaler kommune

”FLEST SOLDAGER – UANSETT VÆR”

Ruspolisk handlingsplan for Hvaler kommune 2016 – 2020

Flere innbyggere i Hvaler kommune skal ha frihet fra de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelmisbruk.

Høringsutkast

Innhold

1.	BAKGRUNN OG MANDAT FOR PLANARBEIDET.....	4
1.1	KOMMUNENS ROLLE OG ANSVAR INNEN RUSPOLITIKKEN	4
1.2	OM ARBEIDET MED PLANEN/PLANPROSESSEN.....	4
1.3	LOVGRUNNLAG KNYTTET TIL PLANEN	5
2.	BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN I NORGE OG HVALER KOMMUNE	6
2.1	RUSMIDDELSITUASJONEN I NORGE	6
2.1.2	Rusmidler som samfunnsproblem	6
2.1.3	Tall på landsbasis vedrørende ungdom og bruk av rusmidler (SIRUS)	7
2.1.4	Kommunenes forvaltning av alkoholloven	8
2.2	RUSMIDDELSITUASJONEN I HVALER KOMMUNE.....	8
2.2.1	Registrert alkoholomsetning i kommunen.....	8
2.2.2	Sanksjoner overfor salgs- og skjenkesteder.....	9
2.2.3	Politiets tall på rusrelaterte problemer	9
2.2.4	Tall på omfang av rusmisbrukere som er i kontakt med NAV	9
2.2.5	NAV sitt ansvar/ Kommunalt rusarbeid.....	9
2.2.6	Samarbeid med frivillige i Hvaler.....	10
3.	STATUS FOR RUSARBEIDET I HVALER KOMMUNE, EVALUERING OG VIDERE OPPFØLGING.....	11
3.1	FOREBYGGENDE ARBEID INNEN RUS	11
3.1.1	Fritidsklubben – et rusfritt aktivitetstilbud til barn og ungdom	11
3.1.2	Samarbeidsgruppe i Hvaler kommune, kriminalforebyggende råd og Hvaler lensmannskontor.....	11
3.1.3	Ansvarlig vertskap (AV)/Ansvarlig alkoholhåndtering – opplæring av skjenkenæringen.....	12
3.1.4	Natteravner	13
3.1.5	Tidlig inn med støtte for ungdom i risikozonen - Pågående prosjekt videreføres	13
3.1.6	Regionalt Rusforum	13
3.2	OPPFØLGING OG REHABILITERING AV RUSMISBRUKERE.....	14
3.2.1	Pågående arbeid ved NAV som videreføres	14
3.3	KONTROLL OG SANKSJONER OVERFOR SALGS- OG SKJENKESTEDER	14
4.	RUSPOLITISKE MÅL, STRATEGIER OG TILTAK.....	14
4.1	NASJONALE MÅL OG STRATEGIER.....	14
4.2	KOMUNALE MÅL OG STRATEGIER FOR 2012-2016	15
4.2.1	Redusere og forebygge sosiale - og helsemessige skader både for personer med rusproblemer og tredjepart	16
4.2.2	Gjennomsnittsalderen skal heves for ungdom som drikker alkohol eller misbruker narkotika.....	16
5.	FELLES RETNINGSLINJER.....	18
	BEVILLINGSREGLEMENT - RETNINGSLINJENE – MAKS NEDRE GLOMMA.....	18
5.1	KRAV TIL BEVILLINGSHAVER	18
5.1.1	Salgsbevilling (Alkoholloven kapittel 3).....	18
5.1.2	Skjenkebevilling (Alkoholloven kapittel 4).....	18
5.1.3	Skjenkebevilling for en bestemt anledning (Alkoholloven § 1-6 annet ledd).....	19
5.1.4	Uteservering:	19
5.1.5	Alder og alkoholgrupper.....	19
5.2	SØKNADSPROSESS	20
5.3	BEVILLINGSPERIODEN	20
5.4	DET GIS IKKE SKJENKEBEVILLING TIL FØLGENDE:	20
5.5	DET GIS SOM HOVEDREGEL IKKE BEVILLING TIL FØLGENDE.....	20
5.6	DET SKAL UTVISES EKSTRA VARSOMHET VED BEHANDLING AV SØKNAD OM BEVILLING FRA:	20
5.7	FØLGENDE SKAL TILLEGGES VEKT OG VURDERES FØR EVT. BEVILLING GIS.....	20
5.8	STYRER OG STEDFORTREDER.....	20
5.9	18-ÅRS STEDER	21
5.10	FESTIVALER / STØRRE ARRANGEMENTER	21

5.11	VILKÅR (ALKOHOLLOVEN § 4-3)	22
5.11.1	Vakt.....	22
5.11.2	Økonomi	22
5.11.3	Omsetning / bevillingsgebyr	22
5.11.4	Ansvarlig vertskap / Ansvarlig vertskap e-læring	22
5.12	KONTROLL (ALKOHOLFORSKRIFTEN - KAPITTEL 9)	22
5.12.1	Samordnet kontroll	23
5.12.2	IK- alkohol (alkoholoven § 8).....	23
5.13	TRE – PARTSSAMTALER	23
OPPSUMMERT : FELLES RETNINGSLINJER I NEDRE GLOMMA		23
6	SALGS- OG SKJENKESTEDER	24
6.1	SKJENKETIDER	24
6.2	SALGSTIDER.....	25
6.3	VINMONOPOLET	25
7	SANKSJONERINGSREGLEMENT	25
7.3.2	Gebyret skal betales etter statlige satser	27
7.3.4	Disponering av avgiften.....	27
8	VEDLEGG	28

1. BAKGRUNN OG MANDAT FOR PLANARBEIDET

1.1 Kommunens rolle og ansvar innen ruspolitikken

Kommunene har et omfattende ansvar i forhold til rusarbeid, og ansvaret følger av helse- og omsorgstjenesteloven i kommunen, kapittel 3 § 3-1. Kommunalt rusarbeid legger vekt på helhetlig tenkning med forebygging, tidlig oppdagelse og intervensjon, rehabilitering, behandling og skadereduksjon. Arbeidet omfatter alle typer rusmiddelproblemer; alkohol, medikamenter og narkotiske stoffer. For å oppnå dette er en rekke forskjellige virkemidler tatt i bruk.

Sosial- og helsedirektoratet anbefaler kommunene å utforme en helhetlig ruspolitisk handlingsplan, og Alkoholoven § 1-7d pålegger også kommunene å utarbeide en alkoholpolitisk handlingsplan.

Ruspolitisk handlingsplan skal bidra til at kommunen fører en enhetlig rusmiddelpolitikk, ved at bevillings-ordninger og øvrig forebyggings arbeid ses i sammenheng med behovet for innsats på rehabiliteringsområdet. Handlingsplanen skal være et styringsverktøy for administrasjonen og politikere, og et dokument skjenkenæringen kan benytte i sin virksomhet. Forskning viser at kommunenes bevillings- og kontrollmyndighet er blant de mest effektive virkemidlene vi har for å redusere forbruk av rusmidler og rusrelaterte skader.

Med bakgrunn i planarbeidet er det utarbeidet en **lokal** forskrift om skjenke- og salgstider for alkoholholdige drikker. Det er også utarbeidet felles retningslinjer for tildeling av salgs- og skjenkebevillinger.

1.2 Om arbeidet med planen/planprosessen

Rusmiddelproblemene er sammensatte. Forebyggende tiltak kan for eksempel omfatte bevillingspolitikk, informasjonstiltak og holdningsskapende arbeid så vel som oppføring og rehabilitering av rusavhengige. Dette innebærer at rusmiddelpolitisk handlingsplan griper inn i flere fagområder i kommunen og i samfunnet for øvrig. Arbeidet med å revidere ruspolitisk handlingsplan har involvert både NAV, øvrig administrasjon, Politi og bevillingsmyndigheten. Mål, strategier og tiltak på rusmiddelområdet berører også bla. helsetjenesten, NAV, skole, kultur, politiet og skjenkenæringen.

En bred medvirkning på tvers av alle disse fagområdene er nødvendig for å få en felles forståelse av rusmiddelsituasjonen og en omforent retning for alkoholpolitikk de neste fire årene. Ved å gjennomføre en planprosess der ulike fagetater har deltatt, har intensjonen vært å opprette og utvikle samarbeidsnettverk for å identifisere problemområdene, og gjennomføre de vedtatte tiltakene basert på et felles mål.

I regjeringens plan defineres rusmidler på følgende måte:

”alle stoffer som gir rus på grunn av sin virkning på hjernen. Disse omfatter alkohol, illegale stoffer (cannabis, amfetamin, heroin osv.), løsemidler og visse legale legemidler (sovemidler, beroligende midler). Felles for alle er at rusen vil være kjennetegnet av oppstemthet, konsentrasjonssvekkelse, hukommelses- og innlæringssvikt, kritikkkløshet og endret stemningsleie...”(RHR 03-05 s.10).

Det finnes ikke en klar grense mellom bruk og misbruk av rusmidler. Begrepsbruken vil variere i forhold til type stoff, mengde, kultur, tid, sted og konsekvens. Bruk av samtlige illegale rusmidler blir imidlertid definert som misbruk nettopp fordi det innebærer lovbrudd. I forhold til alkohol, som i utgangspunktet er et lovlig og akseptert rusmiddel, kan det i mange tilfeller være vanskelig å

definere en tydelig grense mellom bruk og misbruk. Det som oppfattes som et akseptabelt forbruk uten problemer for en enkeltperson, vil kunne oppleves som et problem av nære omgivelser (f.eks. arbeidsgiver, ektefelle/barn). Hvorvidt en gitt alkoholbruk oppfattes eller vurderes som et problem eller ikke, vil være avhengig av den enkeltes ståsted. Likeledes vil ulike lokalsamfunn kunne ha ulik toleranse for hva som er akseptert rusbruk.

Borgestadklinikken definerer et rusmiddelproblem på følgende måte: ”Du har et rusmiddelproblem når bruk av rusmidler virker forstyrrende inn på de oppgaver og funksjoner som skal ivaretas i miljøet. Det foreligger et rusmiddelproblem når de følelsesmessige bånd mellom mennesker belastes og forstyrres av en annens bruk av rusmidler.”

Rusmidler omfatter både legale og illegale stoffer. Bruken av illegale stoffer har vært økende, særlig blant ungdom. På nasjonalt plan har dette vært et sentralt område i forhold til rusforebygging. Sammenlignet med byene, har vi få indikasjoner på at omsetning og bruk av illegale stoffer er noe stort problem i Hvaler kommune. Det betyr ikke at det ikke eksisterer, men man antar at omfanget er såvidt lite at det i forhold til alkoholproblematikk nedprioriteres. I Hvaler kommune bør man likevel i et forebyggende perspektiv være oppmerksom på liberaliseringen av de unges tanker og holdninger til bruk av illegale rusmidler, og at slike samfunnstrender også etter hvert vil øke i vår kommune.

På bakgrunn av disse avgrensningene, vil rusmiddelpolitikken i denne planen sette hovedfokuset på bruk av lovlige rusmidler i et forebyggingsperspektiv.

1.3 Lovgrunnlag knyttet til planen

Alkoholloven § 1-7d. Andre særlover pålegger kommunen å løse en rekke oppgaver på rusmiddelfeltet;

Lov om alkoholholdige drikker (alkoholloven), av 02.06.1989, Sist endret 18.12.15.

Helse- og omsorgstjenesteloven, gjeldende fra 01.01.2012

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, av 18.12.2009

Lov om barneverntjenester, av 17.07.1992

Lov om psykisk helsevern, av 01.01.2001

Rusreformen, gjeldende fra 01.01.2004

Opptappingsplan for rusfeltet (2016-2020) Prop.15S

Det er viktig både fra et helsemessig og sosialt perspektiv å følge med i befolkningens rusmiddelbruk. NAV har gjennom helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 et særlig ansvar for å følge utviklingen, og helsetjenesten er også tillagt et større ansvar for helse, rus og psykisk helse.

Kommunens ansvar for å tildele salgs- og skjenkebevillinger av alkoholholdige drikkevarer er regulert gjennom alkoholloven. Formålet med alkoholloven er å begrense de samfunnsmessige og individuelle skadevirkningene av alkoholbruk. I henhold til alkoholloven kan kommunen både utvide - og innskrenke skjenketiden. Det er opp til kommunens frie skjønn å vurdere om det skal gis salgs- og skjenkebevilling, men avgjørelsen skal treffes på et saklig grunnlag, og vedtaket skal begrunnes (forvatningsloven).

2. BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN I NORGE OG HVALER KOMMUNE

2.1 Rusmiddelsituasjonen i Norge

2.1.1 Rusmiddelforbruk - nasjonalt

Forskning viser at bruk av alkohol og narkotika bør ses i sammenheng. Undersøkelser viser dessuten at blandingsmisbruk av flere rusmidler samtidig er mest utbredt blant annet fordi tidlig alkoholdebut øker risikoen for bruk av narkotika.

Alkoholomsetningen per innbygger i Norge har i mange år vært den laveste i Europa, men nordmenn har et økende forbruk. Selv om Norge har et lavt alkoholforbruk sammenlignet med andre land, har vi et drikkemønster som er kjennetegnet av at det drikkes relativt store kvantum når det drikkes. Salg av vin og øl øker mest. Uregistrert alkoholforbruk omfatter både lovlig og ulovlig alkohol, altså taxfree, grensehandel, smuglervarer og hjemmebrygging. Registrert omsetning i Norge de første ni månedene i 2015 var 4,3 liter ren alkohol per person. Tilsvarende tall i 2014 var 4,4 liter, en nedgang på vel 2 prosent. (Statistikk fra Statens institutt for rusmiddelforskning SIRUS av 2015 og Statistisk sentralbyrå av 2015).

Norske undersøkelser viser at det er cannabis (hasj og marihuana) som er mest utbredt av narkotika. Undersøkelsene viser at det har vært en oppgang i bruk av cannabis til år 2000, men at det siden den gang har vært en nedgang.

2.1.2 Rusmidler som samfunnsproblem

Rus og vold

Det aller meste av volden i Norge skjer i alkoholpåvirket tilstand, og hvert år dør mellom 300-400 personer som en direkte følge av alkohol. 70 - 80 prosent av oppdagede voldsepisoder har skjedd i forbindelse med at enten voldsutøverer eller offeret eller begge har drukket. Det er ikke alkohol alene som fører til vold, men situasjonen der man drikker alkohol. Noen blir aggressive når de drikker, flesteparten menn.

Alkohol og vold knyttet til skjenkesteder

Når alkoholkonsumet stiger, blir det flere voldslovbrudd. Antallet voldslovbrudd har økt samtidig som antallet skjenkesteder har økt, og fått utvidede rettigheter og lengre åpningstider. Sannsynligheten for voldsepisoder på et utested avhenger gjerne av hva slags kunder som frekventerer stedet, hvor berusede personer personalet tillater, og hvordan personalet mestrer konflikter.

Alkoholrelaterte dødsfall

Alkoholrelaterte dødsfall i Norge har totalt sett falt med 28 prosent fra 1996 til 2014, selv om det i perioden har vært store variasjoner. Vi ser en nedgang i antall alkoholrelaterte dødsfall da tallet gikk ned fra 384 alkoholrelaterte dødsfall i 2013 til 320 i 2014. Av de døde var 25 prosent kvinner. (Folkehelseinstituttet 2016)

Avhengighet (mental lidelse og atferdsforstyrrelse) er den vanligste dødsårsaken ved alkoholrelaterte dødsfall i Norge (48 prosent), og den nest vanligste er kronisk leversykdom (24 prosent) (Folkehelseinstituttet 2016) Disse to dødsårsakene har over år vekslet på å forekomme hyppigst. Forgifting av alkohol som dødsårsak teller for 8 prosent.

Sosiale og helsemessige konsekvenser av alkoholmisbruk

Alkoholkonsum er forbundet med et bredt spekter av negative konsekvenser - ikke bare for forbrukerne selv, men også for andre personer og for samfunnet i sin helhet.

Konsekvenser som ofte rammer andre, både i form av menneskelige lidelser og økonomiske kostnader:

- vold
- promillekjøring
- sykefravær, redusert arbeidskapasitet, svak arbeidsplass tilhørighet og eksklusjon
- negative konsekvenser for barns helse og velferd

For hver rusmiddelmissbruker blir i gjennomsnitt minst tre personer innen nær familie direkte berørt av vedkommendes atferd og livsførsel. Svært mange barn sliter på grunn av foreldres alkoholproblemer. Først de siste 10 - 20 år er man blitt mer bevisst familiemedlemmenes situasjon og hvilke følgetilstander slike langvarige og store presssituasjoner kan forårsake.

Barn av rusmisbrukere opplever at det er umulig å hente hjelp og støtte fra utenforstående, i mange tilfeller fordi de ikke vet at det finnes et hjelpeapparat eller ikke våger å nyttiggjøre seg det. De blir værende i en situasjon med konstant psykisk press. Identitetskonflikter, lav selvfølelse, vansker med å sette ord på følelser, undertrykking av glede og sorg, avmakt overfor omgivelsene og overdreven forståelse overfor andre er vanlige mønstre. Skyld- og skamfølelse er belastende over år. Mange får etter hvert psykiske forstyrrelser.

Det nordiske drikkemønster med helgefyll opprettholdes, samtidig som det etableres et drikkemønster hvor det drikkes på hverdager til mat og kulturelle opplevelser. Bedre økonomi bidrar også til økt salg av alkohol.

Vesentlige årsaker til misbruk blant unge antas å være:

Unge drikkevaner kan ikke ses på isolert fra atferd, holdninger og kultur i den voksne befolkningen. Gjennom tidlig sosial læring utvikler barn og unge positive forventninger til alkohol ved observasjon av hva som skjer med voksne når de drikker.

Sviktende sosial kontroll fra familie, venner og lokalmiljøet.

Sviktende sosialisering i 13 -16 års alder. Med sosialisering menes den læremessige utforming av identitet og personlighet under kulturell påvirkning. Kultur i denne betydning representerer bl.a. det samfunnet skaper av verdier, ideer, forståelse og organisering, som overføres fra en generasjon til den neste. Enhver kultur har sitt eget språk, vaner, skikker, sin egen måte å leve, snakke og tenke på.

Uhensiktsmessige oppvekstbetingelser, - først og fremst familiær belastning.

Kronisk mistriksel og psykiske plager bl.a. p.g.a. manglende aksept av og samhörighet med andre. Tidlig innsettende avvikerkarriere øker risikoen for utvikling av misbruk.

Endret normklima

En interessant tendens er at til tross for at andelen ungdom som har vært beruset og opplevd negative følger av alkoholbruk er lavere nå enn på slutten av 1990-tallet, er det flere som mener at andre ungdom drikker for mye. Det kan tyde på et endret normklima blant ungdom, der bruk av alkohol er mindre akseptert nå enn for ti år siden.

2.1.3 Tall på landsbasis vedrørende ungdom og bruk av rusmidler (SIRUS)

Gjennomsnittelig debutalder for å drikke alkohol er 15 år, pluss minus noen måneder. Debutalderen har vært stabil i mange år. For illegale rusmidler (narkotika) er aldersgrensen en del høyere.

Rundt 60 % av 15-20 åringer oppgir å ha drukket alkohol noen gang, mens det for første gangs bruk av cannabis ligger på rundt 10 % i samme aldersgruppen. Første gangs bruk av det narkotiske stoffet kokain holder seg stabilt, med i overkant av 2%

Gjennomsnittlig drikker 15-16 åringer 4,9 liter alkohol i året. Gutter drikker mer enn jenter.

Alkoholkonsumet og bruk av cannabis blant ungdom, viser en nedgang de siste år. Øvrige narkotiske stoffer ligger stabilt lavt.

Ungdom som begynner å drikke tidlig, drikker mer i slutten av tenårene enn de som begynner senere.

I 2014 ble det i Norge registrert 4 (1,6 %) narkotikadødsfall av ungdom fra 15-19 år.

2.1.4 Kommunenes forvaltning av alkoholoven

De siste årene, i januar måned, har NAV Hvaler hatt årlig strategimøte og løpende dialog med Securitas, som utøvde kontrollen i Hvaler kommune fram til sommeren 2015. I strategimøtet blir man enige om kontrollstrategien for kommende år, dvs hvilke salgs-/skjenkesteder som skal kontrolleres mest. Det er ulike indikatorer og vurderinger som ligger til grunn for dette; historikk, nyetableringer, beliggenhet, type klientell etc.

Dersom det i løpet av året kommer inn tips om avvik, bestilles det ekstra kontroller for å kunne dokumentere dette. Det har også vært jevnlig dialog i forhold til når det er mest effektivt å gjøre kontroller, dvs når det gjelder skjenkesteder er det en vanlig oppfatning at det er mest risiko for avvik mot slutten av skjenketiden, særlig når det gjelder overskjenking. Men det er viktig å være klar over at det kan være like mange personer som er ”åpenbart påvirket” tidlig på ettermiddagen på en flott sommerdag. Åpenbart påvirkede personer skal ikke serveres alkohol ihht lovverket.

Fra sommeren-2015, ble Trygg24 valgt som ny leverandør av skjenkekontroller i Hvaler og Fredrikstad kommune. Trygg24 følger samme opplegget som Securitas hadde, og kommunen har hatt et bra samarbeid med Trygg 24. Skjenkestedene har kommet med positive tilbakemeldinger om de kontrollene Trygg24 har gjennomført. Det legges opp til samme rutine for årlig planleggingsmøte med Trygg24 som vi hadde med Securitas. To ganger i året, i mars og i oktober har vi dialogmøte med skjenkenæringen. Der tar vi opp samarbeidet mellom kommune, skjenkekontrollører og bransje.

I en samfunnsmessig situasjon der tilgangen til alkohol øker, viser statistikk at tiltak som reduserer etterspørselen etter alkohol i de yngste aldersgruppene, er avgjørende for å redusere totalkonsumet blant unge. Foreldres holdning til alkohol er svært viktig for barn/ungdoms forhold til alkohol og debutalder. Dersom foreldrene har en liberal holdning til alkohol og gir ungdommen alkohol, øker sannsynligheten for at de unge debuterer tidlig og dermed får et større konsum som voksne.

Definisjon på bruk/misbruk

”Du har et rusmiddelproblem når bruk av rusmidler virker forstyrrende inn på de oppgaver og funksjoner som skal ivaretas i miljøet. ”Det foreligger et rusmiddelproblem når de følelsesmessige bånd mellom mennesker belastes og forstyrres av en annens bruk av rusmidler.” Borgestadklinikken

2.2 Rusmiddelsituasjonen i Hvaler kommune

2.2.1 Registrert alkoholomsetning i kommunen

Kommunen har gitt bevilling til 22 skjenkesteder og salgsbevilling til 10 butikker og ett mikrobryggeri, i tillegg til Vinmonopolets utsalg på Skjærhalden. Dersom vi ser bort fra polutsalget, var alkoholsalget i 2014 på 414.000 liter øl, 13.000 liter vin og 1100 liter sprit. Årene før 2011-2013 var gjennomsnittstallene 375.000 liter øl, 12.700 liter vin og 975 liter sprit pr. år.

2.2.2 Sanksjoner overfor salgs- og skjenkesteder

Kontrollen som har vært ført med skjenkestedene de siste årene har vært av god kvalitet. Hvaler brukte fram til sommeren-2015 samme kontrollvirksomhet som Sarpsborg og Fredrikstad, dvs Securitas. Prinsippet om lett å få og lett å miste har vært førende også de siste årene, men det har ikke vært avdekket alvorlige brudd. Det er stikkprøvekontroller som gjennomføres, og det er verken økonomisk eller praktisk mulig å fange opp alle avvik. Kontrollregimet er lagt opp til hyppigere kontroller på sommertid. Det er stadig aktuelt å vurdere økt antall kontroller, og det iverksettes ekstrakontroller ved tips etc. Fra sommeren-2015 gikk Fredrikstad og Hvaler over til ny avtalepartner i forhold til skjenkekontroller, Trygg24. Sarpsborg fortsatte med Securitas.

Bakgrunnen for dette skiftet var vedtekter i Fredrikstad kommune knyttet til at kommunen ikke kunne ha samme leverandør på ulike områder.

Uansett, kontrollen anses å være ivaretatt på en profesjonell måte, både gjennom avtalen vi hadde med Securitas før, og den avtalen vi har nå med Trygg24.

2.2.3 Politiets tall på rusrelaterte problemer

Politiet i Hvaler har ikke tall som tyder på at kommunens innbyggere kommer i konflikt med lovens håndhevere i større grad enn andre med rus som underliggende årsak. Imidlertid tror de ansatte i etaten at det er store såkalte mørketall, forhold som Politiet ikke kommer i berøring med. Angående narkotikamisbruk anslo Politiet ved sist handlingsplan, at 15-20 ungdommer i alderen 18-25 år jevnlig røyker cannabis, og rundt 12-15 personer bruker amfetamin og lignende stoffer. Utover dette har ikke Politiet i Hvaler kommune noe tallgrunnlag som kan vise noe mer konkret, men er imidlertid ganske sikre på at det ikke har blitt noe mindre bruk av narkotiske stoffer i Hvaler siden sist situasjonen ble vurdert.

2.2.4 Tall på omfang av rusmisbrukere som er i kontakt med NAV

NAV Hvaler har pr. 01.03.16, 113 aktive brukere. Utfordringene til disse brukerne oppleves i dag mer sammensatt sammenlignet med tidligere. Det er vanskelig å tallfeste nøyaktig hvor mange rusmiddelmisbrukere NAV har kontakt med, men samlet anser NAV at de har regelmessig kontakt med ca. 30 personer med rusmiddelproblematikk, hvorav 25 av disse har en psykisk lidelse i tillegg til et rusproblem. Det kan se ut til at det i løpet av de siste årene har blitt en lavere terskel for å søke hjelp for sitt rusproblem enn tidligere.

2.2.5 NAV sitt ansvar/ Kommunalt rusarbeid

Det er store variasjoner i organisering av rusarbeidet i kommunene. I Hvaler er rus- og psykisk helsetjeneste en egen avdeling som er organisert inn under NAV.

Det brukes mange begreper om personer med rusproblemer. Ofte suppleres begrepene av stereotype forestillinger om de svake eller at en person med rusproblemer er en ung mann som injiserer heroin. Dette tradisjonelle bildet av personer med rusproblemer, er imidlertid i liten grad i overensstemmelse med den faktiske situasjonen. Rusproblemer forekommer hos mennesker i ulike aldersgrupper og i alle deler av befolkningen. Grad av alvorlighet, kompleksitet og tjenestebehov vil variere fra person til person. De fleste mennesker som i løpet av livet utvikler et moderat rusproblem, klarer å håndtere dette ved egen innsats, med støtte fra familie og nettverk eller selvhjelpstilbud. Noen henter støtte fra frivillige/ideelle organisasjoner, mens andre har behov for tjenester fra hjelpeapparatet i en kortere eller lengre periode.

Kommunen har et omfattende ansvar for tjenester til personer med rusmiddelproblemer. Ansvar følger av Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Tjenestene kan omfatte rådgivning og veiledning, støtteopplegg, bolig og evt oppfølging i bolig, oppsøkende arbeid, tiltak for sosial- og arbeidsrettet rehabilitering, arbeid med Individuell plan og oppfølging før, under og etter opphold i spesialisthelsetjenesten eller fengsel. I tillegg til det direkte arbeidet med den som er avhengig, har

NAV også ansvar for å følge opp pårørende og gi de råd og veiledning. For hver rusmisbruker antas det at minst 3 personer i hans omgangskrets er sterkt berørt. Kommunen har stort ansvar for oppfølging av deltakere i legemiddelassistert rehabilitering. NAV har også ansvar for tilbakehold i institusjon uten eget samtykke etter Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, § 10-2. Vedtak om såkalt tvangsinnlegg fattes av Fylkesnemnda.

Kommunalt rusarbeid må ta hensyn til at det kan være store variasjoner i den enkelte rusmiddelproblemer og mestrings- og funksjonsnivå. Noen rusere er i perioder, andre har en langvarig ruskarriere og kan ha omfattende helsemessige og sosiale vansker og ha behov for bredt sammensatte tjenester.

Hovedtyngden av tjenestene til personer med rusmiddelproblemer inngår i de ordinære kommunale tjenestene og finansieres over rammefinansieringen av kommunene. For å stimulere til forsøks- og utviklingsarbeid og oppstarte av særskilte oppgaver, er det en statlig tilskuddsordning til rusmiddeltiltak i kommunene (kap. 761 post 63). NAV Hvaler har siden 2008 benyttet seg av statlige støtteordninger for å ha mulighet til økt innsats i forhold til kommunens innbyggere som sliter med rusmisbruk. NAV har i tillegg fokus på å heve kvaliteten på rus- og psykisk helse i kommunen.

Det finnes ikke nøyaktig tall for antall i behandlingsinstitusjoner da også allmennlegene i tillegg til NAV kan henvise til denne typen behandling. Fra 01.01.2004 trådte rusreformen i kraft ved at fylkeskommunens ansvar for tiltak til rusavhengige ble overført til staten, ved de regionale helseforetakene. Hensikten med reformen var å styrke helsetjenestetilbudet og sikre helhet i behandlingstilbudet til rusavhengige.

NAV har blant annet ansvar for å tilby og iverksette tiltak utenfor institusjon. Spesialisthelsetjenesten skal tilby tverrfaglig spesialisert rusbehandling.

De rusavhengige har rettigheter etter pasient- og brukerrettighetsloven. Det har ved flere behandlingsinstitusjoner etter rusreformen vært økt ventetid, noe som har ført til at disse personene i påvente av behandlingss plass har hatt behov for tett oppfølging fra NAV.

I tillegg til personene i institusjon er det legemiddelassistert rehabilitering i kommunen (LAR). Mange av disse overføres direkte fra LAR til kommunen hvor oppfølgingen hovedsakelig skal foregå. Denne oppfølgingen består i hovedsak av ansvarsgruppedeltakelse, koordinering av samarbeid, oppfølging og aktivisering på dagtid.

For flere av disse personene er det å finne et hensiktsmessig bo- og dagtilbud en utfordring. Kommunen har et tilpasset boligtilbud som er tilpasset brukere med utfordringer knyttet opp mot rus og psykisk helse. Disse er lokalisert på Kirkøy, og heter Skogstunet. Her der det fire leiligheter, en hybel og en akuttbolig. På Skogstunet er det tilrettelagt med kontor plass til de ansatte i NAV/Hvaler kommune, og det er også ett fellesrom som kan brukes til ulike aktiviteter. NAV mottar prosjekttilskudd for en stilling som skal bidra til økt boligsosialt arbeid for denne gruppen av brukere.

2.2.6 Samarbeid med frivillige i Hvaler.

Vi har et godt samarbeid med flere frivillige organisasjoner i vår kommune. Gjennom mange år har LIONS foreningene i Hvaler i tillegg til Hvaler Sanitetsforening sørget for at økonomisk vanskeligstilte i Hvaler har fått ekstra både mat og gaver i forbindelse med jul og sommerferien. NAV Hvaler har i en årrekke hatt et ønske om opprette en matsentral da vi er kjent med at flere vanskeligstilte reiser ut av vår kommune for å få mat fra andre matutleveringer andre steder i distriktet. I november 2015 ble det etablert en Matvaresentral på Skogstunet i tett samarbeid med LIONS foreningene i Hvaler. I praksis betyr dette at vi distribuerer overskuddsmat fra

matvarebutikkene i Hvaler og ut til kommunens vanskeligstilte. NAV Hvaler har en brukeransettelse i 40% stilling som står for den daglige driften av Matsentralen på Skogstunet. Ved hjelp av denne stillingen og maten som kommer er det mulig å tilby gratis lunsj 3 dager i uken på Skogstunet. Dette tilbudet er først og fremst til brukere som av ulike årsaker har en tilknytning til Skogstunet, men øvrige innbyggere er også velkommen.

Vi samarbeider også med Røde Kors Besøktjenesten som er et tilbud for mennesker som av ulike grunner føler seg ensomme og ønsker mer kontakt med andre. Flere mennesker i vår kommune savner en fortrolig venn, Røde Kors besøktjeneste bidrar til å gjøre hverdagen lettere for flere av dem.

3. STATUS FOR RUSARBEIDET I HVALER KOMMUNE, EVALUERING OG VIDERE OPPFØLGING

3.1 Forebyggende arbeid innen rus

3.1.1 Fritidsklubben – et rusfritt aktivitetstilbud til barn og ungdom

Kjeller'n – Hvaler fritidsklubb har i planperioden fulgt opp de interne regler for hvordan det skal jobbes i forhold til det rusforebyggende arbeidet. For 2016 opprettholdes ungdomsklubbtilbudet på fredager fra kl. 18-23.30. I tillegg holder fritidsklubben åpent onsdager fra kl. 13.45-20.30, for alle fra 5. trinn og opp til 18 år. I skolens ferier avholdes det ferieklubb for alle barn og unge fra 5. trinn.

Vi har i gjennom hele perioden gjennomført kontroller av ungdommene i forhold til alkohol, både etter tips og ved rutinekontroller. Vi ser av erfaringer at alkoholtrenden svinger, og våren 2015 hadde vi hendelser knyttet til alkohol. Dette viste seg å være en omfattende situasjon, som foregikk i flere ungdomsarenaer. Her jobbet vi sammen for å eliminere problemene. Bortsett fra hendelsene våren 2015, ser vi ingen økende tendens til bruk av rusmidler i våre åpningstider.

Videreføring

Ansatte i fritidsklubben ser at bruken av alkohol i helger, og spesielt om sommeren forekommer. For å fange opp barn og unge i risiko-gruppe kunne et tettere samarbeid/formalisert samarbeid, bidratt til at problemer knyttet til enkelte barn/ungdommer, kunne identifiseres på et tidlig tidspunkt i kontakt med barnevern, skole, helsesøster og miljøarbeider.

3.1.2 Samarbeidsgruppe i Hvaler kommune, kriminalforebyggende råd og Hvaler lensmannskontor

Det ble i 2008 etablert en samarbeidsgruppe, et kriminalitetsforebyggende råd, som besto av representanter fra Hvaler kommune og det lokale lensmannskontor. Leder og avdelingsleder ved oppfølgingsavdelingen NAV, leder for barnevern, en representant fra skole/barnehage, helsesøster ved Hvaler ungdomsskole, fritidssektorene og leder for utvalg for kultur og personrettede tjenester møtte i styringsgruppa fra kommunen. Fra det lokale lensmannskontor møtte to personer. Kriminalforebyggende råd arbeidet med samordning av lokale tiltak mot kriminalitet og rusmisbruk. De siste årene har det ikke vært aktivitet i det kriminalforebyggende rådet. Som erstatning for dette rådet, har det de siste årene vært gjennomført fast samarbeidsmøte mellom NAV Hvaler og Hvaler Lensmannskontor den første tirsdagen i hver måned. Dette bidrar til gode samarbeidsrutiner og oppleves som et kriminalforebyggende tiltak.

Videreføring

Det kriminalitetsforebyggende rådet er et tiltak som i dag ikke eksisterer, men som er svært verdifullt i arbeidet med barn og unge. Spesielt viktig blir det for mindre enheter som ikke har direkte samhandling. Det er ønsket at dette tiltaket kan tas opp igjen. En slik gruppe bør også

inkludere representanter fra de ulike tiltakene for barn og unge, da det i dag er en svært sammensatt barne- og ungdomsgruppe på Hvaler.

Ordfører i Hvaler vil revitalisere dette rådet i 2016, etter mal fra Rakkestad kommune. Leder i rådet vil være lensmannen i Hvaler, og også ordfører og representanter fra ulike virksomheter i kommunen, inkludert NAV, vil delta i denne samarbeidsgruppen.

Det er ikke søkt om SLT-midler (samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak) i Hvaler kommune, fordi dette krever en gradvis opptrapping til full kommunal finansiering av en slik koordinatorrolle.

Målet er å få mer effekt ut av allerede igangsatte tiltak ved at forskjellige etater/virksomheter støtter og utfyller hverandres arbeid, ikke å sette i gang så mange nye aktiviteter som mulig.

3.1.3 Ansvarlig vertskap (AV)/Ansvarlig alkoholhåndtering – opplæring av skjenkenæringen

Kommunene Hvaler, Fredrikstad og Sarpsborg samarbeider med politiet og utelivsbransjen om trygt utemiljø, unngå overskjenking og skjenking av mindreårige og rusrelatert vold. Satsingen kalles Ansvarlig alkoholhåndtering, og er landsomfattende. I nedre Glomma er samarbeidet organisert gjennom samarbeidsforumet MAKS.

MAKS, står for myndighet, ansvarlighet, kontroll og samarbeid. MAKS består av administrative og politiske representanter fra kommunene, kontrollseksjonene Securitas og Trygg24, politiet, utelivsbransjen og KoRus – Øst (Kompetansesenter rus - region øst).

Samarbeidet er organisert med et overordnet forum MAKS og med arbeidsgrupper som drifter tiltak. Samarbeidsforumet gjennomfører konkrete tiltak rettet mot skjenkenæring og uteliv i helgene. Fredrikstad kommune er vertskommune for 2016. Ansvaret rulleres mellom Sarpsborg og Fredrikstad hvert annet år. Hvaler har ansvar for økonomi, budsjett og regnskap for fellessatsingen i MAKS-samarbeidet.

MAKS er politisk og administrativt forankret via bystyrevedtak. MAKS mottar faglig bistand fra Fylkesmannen i Østfold og KoRus – Øst, og har også mottatt stimuleringsstilskudd fra KoRus – Øst.

Det er ønskelig å få bedre og tettere dialog med bransjen i Hvaler kommune i perioden 2016-2020. Det er lagt til rette for et slikt samarbeid i Ansvarlig alkoholhåndtering/MAKS-konseptet, men hittil har det vært vanskelig å få bred deltagelse fra bransjen i Hvaler kommune. Første Reis/Vertshuset Skjærhalden representerer bransjen i MAKS-samarbeidet på en flott måte, men det er viktig å engasjere flere av driverne.

Videreføring

Gjennom prosjektmidler har MAKS-samarbeidet utrettet mye. Det har blitt jobbet fram felles retningslinjer for kommunene, Politiet har fått opplæring i effektiv metodikk knyttet til utelivet og det har blitt utarbeidet kampanjemateriell.

MAKS-prosjektet i Nedre Glomma har for 2016 fått prosjektmidler fra Ko-RUS ØST på kr. 250.000. Disse midlene, sammen med midler som de enkelte kommunene klarer å stille, skal brukes til å få utarbeidet en håndbok for Ansvarlig alkoholhåndtering i et MAKS-perspektiv. Formålet med "ansvarlig alkoholhåndtering" er å få bort overskjenking til mindreårige og få mindre rusrelatert

vold i tilknytting til skjenkestedene. Bedre kunnskap og større bevissthet og konkret trening øker personalets muligheter til å praktisere ansvarsfull skjenking og redusere rus og vold.

Det er nå utarbeidet et e-læringsprogram for å kunne ta den nødvendige opplæringen knyttet til alkoholhåndtering. Fredrikstad og Sarpsborg kommuner har nylig vedtatt som vilkår for skjenkebevilling at alle ansatte som håndterer alkohol på et skjenkested, må ha gjennomført e-læringskurset. Kurset koster kr 300,- og tar ca 2 timer å gjennomføre. Et slikt vilkår vil vi også sette i Hvaler kommune i kommende periode.

Kursprogrammet består av informasjon og opplæring om samarbeids- og kontrolltiltak, rusens funksjon, aktuelle situasjoner ved skjenking, informasjon om Utekontakten, brannvern, lover og kommunalt planverk. Opplæringen avsluttes med en prøve, der man får bestått/ikke-bestått.

3.1.4 Natteravn

Tanken bak natteravnene er veldig enkel – vi skal bry oss om det som skjer i vårt eget nærmiljø, og bidra til at barn og unge får en tryggere oppvekst ved rett og slett være tilstede der de er.

Natteravnbevegelsen er ikke en medlemsorganisasjon, men er basert på frivillighet og lokale ildsjelers viktige innsats. Natteravnene regnes i dag som Norges største og kanskje viktigste voldsforebyggende prosjekt.

Som et ledd i kommunens rusforebyggende arbeid, ble det sommeren 2007 gjennomført natteravning. Ordningen med natteravning har vært gjennomført i sommermånedene i alle år fra 2007. Det har vært ulik oppslutning om natteravningen, slik at det ikke har vært et fullverdig tilbud hver sesong. Vi ser at det er utfordrende å få nok frivillige til å stille opp, selv om det ikke er mange kvelder det dreier seg om. Kulturkontoret skrev i januar 2016 under en ny samarbeidsavtale med Tryg - Natteravnene. Natteravningen på Hvaler bør finne sted i juni, juli og august.

En natteravn:

er en helt alminnelig, voksen person med sunn fornuft bidrar til et godt oppvekstmiljø for barn og unge i nærområdet vandrer ute i gatene på kvelds – og nattestid bryr seg om barn og unge ved å være til stedet for dem når de trenger det observerer, lytter, gir veiledning og hjelp når barn og unge tar kontakt er edru og rusfri, blid og vennlig er inkluderende og politisk og religiøst nøytral

Som natteravn:

kan du være med på å skape trygghet og trivsel i ditt lokalmiljø kan du bidra til å skape gode, sosiale møteplasser mellom unge og eldre får du innblikk i barn og unges hverdag utenfor hjemmets trygge vegger blir du kjent med andre engasjerte voksne og ditt eget nærmiljø.

3.1.5 Tidlig inn med støtte for ungdom i risikozonen - Pågående prosjekt videreføres

NAV sørger raskt for å få ungdom og ledige sysselsatt takket være aktivitetsbasen kommunen har på Kirkøy, «Jobbmatch» Vi har stort fokus på å få våre brukere ut i aktivitet raskest mulig, og har et mål og felles forståelse for at ingen skal være passive sosialhjelpsmottakere i vår kommune.

Erfaringen vår er at mange av våre yngre brukere som har en hverdag uten innhold, lettere tyr til rus.

For å få aktivisert våre brukere er vi avhengig av kommunale tiltaksplasser. Vi er heldige og har et godt samarbeid med flere virksomheter i kommunen som er positive til å ta imot brukere av NAV.

3.1.6 Regionalt Rusforum

Hvaler kommune (Ruskonsulent/NAV) sitter i en arbeidsgruppe sammen med Fredrikstad kommune, en representant fra Fylkesmannen i Østfold og fra KoRus Øst og utgjør Regionalt Rusforum. Dette er et faglig fora for kompetanseutveksling og faglig samarbeid mellom det kommunale rusfeltet, spesialisthelsetjenesten, Fylkesmannen i Østfold og KoRus Øst. Rusforumet

har som mål å avvikle 4 dagssamlinger pr år. Arbeidsutvalget, med representanter fra partene, drifter Regionalt Rusforum og Fredrikstad er vertskommune.

Målgruppen for samlingene kan variere, men det er ønskelig at de som jobber med rusrelatert arbeid deltar i et bredt faglig forum for rusfeltet.

3.2 Oppfølging og rehabilitering av rusmisbrukere

3.2.1 Pågående arbeid ved NAV som videreføres

Et godt ettervern er en forutsetning for at behandling skal lykkes. Målet er å motivere og hjelpe den enkelte slik at en ikke faller tilbake til tidligere rusbruk. Målgruppen er personer som har gjennomgått behandling.

NAV innehar den kommunale rusomsorgen med ettervernstilbud i form av regelmessige oppfølgingssamtaler (individuell- eller gruppesamtaler) ved NAV eller hjemme hos brukeren selv. NAV følger også enkelte av de svakeste brukerne til steder som psykolog, sosialmedisinsk poliklinikk i Fredrikstad og andre i behandlingsapparatet.

3.3 Kontroll og sanksjoner overfor salgs- og skjenkesteder

I ruspolitisk handlingsplan for 2016-2020 er følgende prinsipp lagt til grunn ved tildeling og inndragning av skjenkebevilling: Lett å få lett og lett å miste. Samtlige søkere som har oppfylt retningslinjene har fått innvilget bevilling.

Vi hadde i forrige periode bare en sak om inndragning, men det ble sendt flere tilskriv og skriftlige advarsler knyttet til avvik i ulike skjenke- og salgssteder. Det har vært svært få avvik knyttet til salg av alkohol i Hvaler, det meste har handlet om avvik til skjenking.

Det er ikke utført kontroller utover minimumskravet, men det har vært lagt en bevisst kontrollstrategi i dialog mellom kommunen og kontrollpartner.

En gjennomgang av kontrollrapportene viser nå at flere av kontrollene utføres nærmere stengetid. Vi mener derfor at vi nå har mer relevant kontroll enn tidligere, og større muligheter til å avdekke avvik.

Videreføring

Kommende periode er det Trygg24 som er kommunens leverandør av kontrolltjenester knyttet til alkoholloven. Kommunen har tett dialog med Trygg 24, og vi er opptatt av å få til en riktig balanse mellom kontroll av ordinære skjenkesteder, og kontroll på de ulike sommerfestivalene.

4. RUSPOLITISKE MÅL, STRATEGIER OG TILTAK

Hvaler kommune har tatt utgangspunkt i overordnede nasjonale og kommunale planer ved utarbeidelsen av visjon, mål og strategier for ruspolitisk handlingsplan. Evalueringen av rusmiddelsstuasjonen har vært førende for valgte mål, strategier og tiltak.

4.1 Nasjonale mål og strategier

Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet omfatter hele rusområdet og inneholder tiltak innen forebygging, behandling, rehabilitering og oppfølging. Planen ble lansert høsten 2006 og skulle avsluttes 31.12.2010, men er blitt forlenget med to år, ut 2012. Regjeringen styrket i 2011 rusfeltet med 100 millioner kroner.

Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020)

Rus- og psykisk helsearbeid er et satsingsområde for regjeringen, og regjeringen forslår å øke bevilgningene til rusfeltet med 2,4 mrd.kroner i perioden 2016-2020. Satsingen på rusfeltet har gitt resultater, blant annet ser vi en positiv utvikling gjennom en nedgang i ventetiden for tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB). Samtidig er det særskilte utfordringer på rusfeltet, som ikke i tilstrekkelig grad er møtt med konkrete tiltak og virkemidler. Denne planen definerer og konkretiserer prioriterte innsatsområder innenfor flere sentrale samfunnsområder, både gjennom videreføring av eksisterende tilbud og etablering av nye tiltak for å styrke kvaliteten og øke kapasiteten på rusfeltet. Planen retter seg først og fremst mot personer som er iferd med å utvikle (tidlig innsats), eller allerede har etablert, et rusproblem. For å lykkes med å gi personer med rusproblemer et bedre tilbud, er det helt nødvendig med gode tjenester i brukernes nærmiljø. Det er behov for å se nærmere på innsatsen etter behandling og skape muligheter for mestring, som meningsfulle aktiviteter og fritid eller sørge for en stabil og god bolig.

Brukerplan (Sist gjennomført i 2013 i vår kommune)

Brukerplan er et verktøy for kommuner ønsker å kartlegge omfang og karakteren av rusmiddelbruk i kommunen. Ved bruk av Brukerplan kartlegges både livssituasjonen til den enkelte rusavhengige og rusituasjonen generelt i kommunen. I Brukerplan benyttes en tredelt skala for funksjonsnivå – grønn, gult og rødt. Dette gir et relativt detaljert og oppdatert bilde av både antall brukere, deres funksjonsnivå og hvilke tjenester de mottar. Dette vil gi en god indikasjon av effekten av kommunale tiltak. Det er et mål for regjeringen at en økt andel personer med rusproblemer oppnår bedre skår på samlet funksjonsnivå i Brukerplan, og på sentrale levekårsvariabler som arbeid, aktivitet og bolig. På bakgrunn av Brukerplan-rapporten vil vi kunne se endringer og måle effekten av kommunale tiltak.

Nasjonal faglig retningslinje – ROP- lidelser

Helsedirektoratet utga i 2011 publikasjonen ”Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse – ROP- lidelser”. Målgruppen er tjenesteytere som arbeider med personer med både rus- og psykiske lidelser. Retningslinjene har som hensikt å fremme bedring av livskvaliteten for personer med rus – ROP- lidelser.

Samhandlingsreformen

Regjeringen la i juni 2009 fram Stortingsmelding nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen. Rett behandling – på rett sted – til rett tid. Reformen trådte i kraft 1. januar 2012.

Samhandlingsreformen er en helsereform som innebærer at kommunene overtar et større ansvar for helse- og omsorgstjenester til innbyggerne. Kommunene får ansvar for en større del av helsetilbudet til innbyggerne. Dette gjelder blant annet forebygging, rehabilitering, lærings- og mestringstilbud, lindrende behandling, rus og psykiatri.

4.2 Kommunale mål og strategier for 2012-2016

Hvaler har i kommuneplanen en visjon som heter ”FLEST SOLDAGER – UANSETT VÆR”. Det betyr å føle at man kan mestre livet og utfordringene der man er, enten det gjelder arbeid og fritid, og som barn, ungdom, voksen og eldre.

For å imøtekomme kommunens visjoner om flest soldager - uansett vær er det overordnede målet at:

Flere innbyggere i Hvaler kommune skal ha frihet fra de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelmisbruk.

Mål i ruspolitisk handlingsplan:

Begrense de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære, og begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer.

Både forskning fra Folkehelseinstituttet (tidl. SIRUS) og undersøkelser fra Helsedirektoratet tilsier at tidlig, forebyggende innsats er det som gir mest effekt i forhold til det overordnede målet. Vi har også tatt utgangspunkt i Ungdata-undersøkelsen av ungdomsskoleelever fra Hvaler som ble utført i 2013 og oppdaterte resultater fra nylig gjennomført Ungdata-undersøkelse for 2016. Vi har også sett på utviklingen fra 2013-2016. Ut fra det overordnede målet, har vi fastsatt to hovedmål for perioden.

4.2.1 Redusere og forebygge sosiale - og helsemessige skader både for personer med rusproblemer og tredjepart

Det forebyggende arbeidet bør starte så tidlig som mulig. Opplæring og fokus i barnehage og skole vurderes som viktig. Tidlig intervensjon i denne sammenheng kan være at det utarbeides et tilpasset undervisningsopplegg for barnhage og skole.

Kommunikasjon på tvers av hjelpeapparatet er viktig. Et aktuelt tiltak her, er å bygge ut NAVs fastsatte møter med Lensmannskontoret til også å omfatte andre deler av kommunen, som f.eks kommunelege, natteravner, ungdomsskole og fritidsklubb.

Det er gjennomført en Ungdata-undersøkelse ved Hvaler ungdomsskole 2016. Denne undersøkelsen ga oss nåsituasjonen, og et utgangspunkt for å kunne måle effekten av ulike tiltak i denne planen. Effekten måles gjennom å ta en ny undersøkelse våren 2018.

Å redusere beruselsesnivået er et viktig delmål for å kunne redusere og forebygge skader. Dette gjelder både alkohol og narkotika, som f.eks hasj. Derfor vil vi utfordre ungdomsskoleelevene til å lage filmsnutter med et budskap om at det ikke er tøft å bli full. Dette sammenfaller med fokuset i Helsedirektoratets satsing på ansvarlig alkoholhåndtering, der overskjenking og skjenking til mindreårige gis størst vekt.

Forskning viser at det er klar sammenheng mellom fritidsmuligheter og et aktiv liv, og i hvilken grad man misbruker rusmidler. Jo flere fritidsaktiviteter man er med i, desto lavere er bruken av rusmidler. På Hvaler var det bare 51% av ungdommene (Ungdata 2013) som er aktive i en fritidsorganisasjon, mens gjennomsnittet for Norge er 65%. For 2016 er tilsvarende tall 59% for Hvaler og 64% for Norge. Undersøkelsen fra 2016 viser også at kun 27% av ungdommene på Hvaler er fornøyd med kulturtilbudet, mens tilsvarende tall for Norge som gjennomsnitt er 57%. Det betyr at vi trenger et ekstra fokus på dette på Hvaler, og kanskje noe av årsaken kanskje er at ungdommene rett og slett ikke vet om alle aktuelle kulturtilbud som finnes.

4.2.2 Gjennomsnittsalderen skal heves for ungdom som drikker alkohol eller misbruker narkotika.

Undersøkelser fra Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet viser at det er såkalte «normbryterne» som er de som er raskest ute med å prøve rusmidler. Det betyr i praksis at de som er tidlig ute med å røyke og snuse, og så er tidlig ute i forhold til alkohol og andre rusmidler. På bakgrunn av dette mener vi at kampanjearbeid i forhold til å la være å prøve røyking, hasj eller snusing, vil ha en god effekt. Ungdata-undersøkelsen fra 2013 viste at ungdommene i Hvaler røyker litt mer enn snittet i

Norge, men de snuser nesten 3 ganger så mye som snittet for norske ungdommer og de hadde mye lettere tilgang på hasj enn resten av landet, men misbruket var lavt i forhold til landet for øvrig (2% for Hvaler og 4% for landet).

Ungdata-undersøkelsen i 2016 viser at 5% av ungdommene på Hvaler røyker minst ukentlig, i forhold til bare 3% som gjennomsnitt for landet. Samme undersøkelse viser også at 16% av ungdommene på Hvaler har dukket seg beruset siste 12 måneder i forhold til 14% for landet for øvrig. I forhold til hasj har hele 18% av ungdommene på Hvaler blitt tilbudt hasj i løpet av siste 12 måneder, mot 10% som gjennomsnitt for Norge. I Hvaler har 6% av ungdommene brukt hasj eller marihuana, mens snittet for Norge er 3% (Ungdata 2016).

Når vi ser på tallene fra Ungdata-undersøkelsen i 2013 opp mot tallene fra 2016, er det noen momenter vi vil trekke fram:

- I forhold til å drikke seg full, mente 9% av det ga økt status i 2013, mens for 2016 var det 12% som mente dette ga økt status
- I forhold til å røyke hasj, var det bare 1% som mente dette ga økt status i 2013, mens hele 6% mente det samme i 2016.
- I forhold til å drikke seg full, var det 53% som mente at det ga en redusert status i venneflokken i 2013, mens for 2016 var tallet 60%.
- I forhold til psykisk helse, var det 29% av ungdommene i 2013-undersøkelsen som bekymret seg for mye om ting, mens samme tall for 2016 var 35%
- Hele 29% hadde hatt søvnproblemer i 2016, mot 18% i 2013.

Holdningsarbeid er viktig, og et godt tiltak kan være å få ungdomsskoleelever til å lage filmprosjekter også knyttet til helse og alkohol. Det er veldig nyttig å vite om hva alkohol og rusmidler gjør med kroppen, og hvorfor det er forskjellig påvirkning i forhold om man er gutt eller jente, og om man veier mye eller lite. I forhold til narkotika, viser Ungdata-undersøkelsen fra 2013 at hele 29% av ungdommene kunne skaffe hasj i løpet av 2-3 dager. Gjennomsnittet for landet er 21%. Den samme undersøkelsen viste på den annen side at det bare var 2% av ungdommene på Hvaler som hadde brukt hasj eller narkotika i løpet av siste 12 måneder, mot 4% for landet for øvrig. Dette gir også grunnlag for å fokusere på holdningsarbeid.

Veldig mange av ungdommene møter utstrakt alkoholpress og alkoholbruk på videregående skole, særlig knyttet til russetiden. Russetiden starter tidligere og tidligere. Politiet i Fredrikstad sier at russetiden nå egentlig starter i overgangen mellom 10.klasse på ungdomsskolen og 1.klasse på videregående. Allerede da forberedes innkjøp av russebil, og inndeling av grupper. Russefestene innbefatter mye risiko, og dette har Politiet mye kunnskap om. En bevisst holdning fra foreldrene så tidlig som mulig, vil kunne medvirke til et alkoholdebuten kan utsettes så mye som mulig.

Mye av forebyggingen handler om holdningsskapende arbeid. Slikt arbeid tar tid. I Norge har vi en utvikling der vi tar til oss sør-europeiske alkoholvaner mht vin til maten etc. Samtidig beholdes mye av den norske kulturen i forhold til «helgefylla». Det er et press i forhold til at alkohol må til for at det skal være gøy. Hvaler har fått flere fine arrangementer som står godt på beina uten alkoholfokus, bl.a Hvaler triathlon. Vi har som mål å få på plass en rusfri ungdomsfestival, der vi kan få med noen gode forbilder og spre gode holdninger i Hvaler-samfunnet.

Kompetansen hos de som selger og skjenker alkohol, er en kritisk faktor. Sarpsborg, Fredrikstad og Hvaler kommune ønsker å sette som vilkår for alkoholbevilling at alle som skal selge eller skjenke alkohol har gjennomført det nye e-læringskurset knyttet til ansvarlig alkoholhåndtering.

I den vedlagte tiltaksmatrisen har vi skjematisk satt opp delmål som er utledet fra hovedmålene, og tiltak som kan medvirke til at delmålene kan nås. Flere av tiltakene framkom under drøfting med salgs- og skjenkenæringen i Hvaler kommune på et dialogmøte mellom Hvaler kommune og bransjen 14.03.16.

Statistikk fra Ungdata-undersøkelsene ligger som vedlegg til ruspolitisk handlingsplan 2016-2020.

5. FELLE RETNINGSLINJER

Bevillingsreglement - Retningslinjene – MAKS nedre Glomma

Alkohollovens formålsparagraf 1.1:

“Reguleringen av innførsel og omsetning av alkoholholdig drikk etter denne lov har som mål å begrense i størst mulig utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære. Som et ledd i dette sikter loven på å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer”.

5.1 Krav til bevillingshaver

Bevillingshaver og styrer er ansvarlig for at salg og skjenking foregår i overensstemmelse med alkoholloven og bestemmelser gitt med hjemmel i den.

Bevillingshaver og styrer plikter å føre tilsyn med at de som utøver salg og skjenking av alkoholholdig drikk, blir gjort kjent med regelverket og ellers gitt den nødvendige veiledning for virksomheten.

Under styrers fravær påhviler styrers ansvar og plikter stedfortreder.

5.1.1 Salgsbevilling (Alkoholloven kapittel 3)

- Sentrale personer i virksomheten må ha vist uklanderlig vandel, og ikke forbrutt seg mot sentral lovgivning, dvs.:
 - alkohollovgivningen
 - annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål
 - skatte-, avgift- og regnskapslovgivningen
- Bevillingshaver skal utpeke en styrer med stedfortreder som er knyttet til salgsstedet.
- Det kan gjøres unntak fra kravet om stedfortreder når det vil virke urimelig bl.a. av hensyn til salgsstedets størrelse. Dette må begrunnes i søknaden.

5.1.2 Skjenkebevilling (Alkoholloven kapittel 4)

- Serveringssted som serverer alkoholholdig drikk må ha skjenkebevilling og serveringsbevilling.
- Sentrale personer i virksomheten må ha vist uklanderlig vandel, og ikke forbrutt seg mot sentral lovgivning, dvs.:
 - alkohollovgivningen
 - annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål
 - skatte-, avgift- og regnskapslovgivningen
- Bevillingshaver skal utpeke en styrer og en stedfortreder som er knyttet til skjenkestedet.

- Det er viktig at en bestemt utpekt person har ansvaret og kan holdes ansvarlig for skjenkingen av bevillingsmyndigheten ved kontroll.
- Det kan gjøres unntak fra kravet om stedfortreder når det vil virke urimelig bl.a. av hensyn til skjenkestedets størrelse. Dette må i så fall begrunnes i søknaden.

5.1.3 Skjenkebevilling for en bestemt anledning (Alkoholoven § 1-6 annet ledd)

Skjenkebevilling for én bestemt anledning deles i:

- ambulerende bevilling (lukket selskap)
- Ambulerende skjenkebevilling er ikke knyttet til en bestemt person eller et skjenkested. Gjelder skjenking i lukkede selskaper (bare for inviterte gjester) som holdes i et lokale eller et sted som ikke fra før har bevilling og hvor det tas betaling for drikke.
- en enkelt anledning (åpent arrangement)

Skjenking for en enkelt anledning gjelder bevilling som er knyttet til person eller skjenkested for arrangementer som er åpne for alle betalende gjester.

Bevilling kreves ikke ved private arrangement som for eksempel bryllup, fødselsdagsselskap eller andre jubileer så sant det ikke tas betalt for drikke. Dette gjelder ikke organisasjoner og lignende som leier et offentlig lokale til feiring av for eksempel foreningens jubileum. Disse arrangementene er bevillingspliktige.

5.1.4 Uteservering:

- Uteservering i tilknytning til et skjenkested får generelt bevilling etter samme krav og for samme periode. Det kan settes individuelle begrensninger i skjenketiden/åpningstiden.
- Uteserveringen må være klart avgrenset/inngjerdet, og det er ikke tillatt med musikk etter kl. 23. I dette ligger at det generelle støynivået skal oppleves at blir senket etter dette klokkeslettet.
- Dersom kommunen på grunn av spesielle omstendigheter må ta arealet i bruk på kort varsel, vil leieavtalen bli hevet for det nødvendige tidsrom. Det er et generelt vilkår at uteserveringen ikke skal hindre alminnelig ferdsel.

Kommunen kan pålegge støydempende tiltak, enten av bygningsmessig karakter eller teknisk utstyr til musikkanlegg eller lignende. Musikk skal være for gjestene på stedet og ikke til sjenanse for andre eller bære preg av å være et "lokkemiddel" for å få gjester til stedet. Det vil normalt være tillatt å opprette egen utskjenking på uteserveringsområdet da dette regnes som en del av skjenkebevillingen.

5.1.5 Alder og alkoholgrupper

Kommunens krav til aldersgrenser skal vurderes ut ifra type konsept/arrangement/risiko mv. Aldersbegrensning vil følge av bevillingsdokumentet.

Som hovedregel gjelder:

- 18 års aldersgrense på steder med bevilling for gruppe 1 (inntil 4,7 volumprosent) og 2 (inntil 22 volumprosent).

- 20 års aldersgrense på steder med bevilling for gruppe 3 (inntil 60 volumprosent).
- Det er ikke anledning til å søke om lavere aldersgrense for enkeltarrangement i perioden.
- Bevilling kan gis til spisesteder uten aldersbegrensning inntil kl. 23.00.
 - o Det gjøres unntak for aldersgrensene når mindreårige er gjester sammen med foresatte på spisesteder og f.eks. familie-/kulturarrangement.

5.2 Søknadsprosess

Søknad om salgsbevilling skal skje skriftlig til kommunen.

5.3 Bevillingsperioden

Bevillingen gis for maksimalt fire år av gangen. Kommunestyret kan beslutte at bevillinger videreføres i inntil fire nye år uten krav om søknad om ny bevilling jf. alkoholloven § 1-6.

5.4 Det gis ikke skjenkebevilling til følgende:

- arrangement som retter seg mot barn og unge
- arrangementer som det kan forventes at arrangørene eller en viss andel av gjestene tilhører organisert kriminalitet, for eksempel enkelte MC miljøer (én-prosentklubber).
- gatekjøkken, kiosker, flyttbare serveringssteder og lignende

5.5 Det gis som hovedregel ikke bevilling til følgende

- Idrettsarrangement og arrangement som er knyttet til idrettslige aktiviteter
- Idrettsarenaer

Folkehelseperspektivet skal veies tungt ved behandling og vurdering av søknad om skjenkebevilling på idrettsarenaer.

Dersom bevilling gis, stilles følgende vilkår:

- Skjenking må stanse en halv time før arrangementet/kampen starter og kan først gjenopptas når arrangementet/kampen er slutt.
- Det er ikke anledning å tillate skjenking i pauser.

5.6 Det skal utvises ekstra varsomhet ved behandling av søknad om bevilling fra:

- steder som ligger i rene boligområder
- steder som ligger i nærheten av skoler eller idrettsanlegg
- steder som er plassert i eller tett ved alkoholfrie fritidstilbud

5.7 Følgende skal tillegges vekt og vurderes før evt. bevilling gis.

Punkter som skal vektlegges (listen er ikke uttømmende):

- Tidligere brudd på alkoholloven med forskrifter.
- Endring av driftskonsept uten godkjenning.
- Klanderverdige skattemessige, ordens- og trafikkmessige forhold.

Det er ikke anledning til å ha åpent ut over de tidspunkt kommunen har fastsatt gjennom en forskrift, eller gjennom enkeltvedtak knyttet til den enkelte bevilling.

5.8 Styrever og stedfortreder

I henhold til alkoholloven § 1-7c, skal det for hver bevilling utpekes en styrever og stedfortreder(e). Disse må være ansatt eller arbeide i virksomheten i kraft av eierstilling. De må være over 20 år, ha uklanderlig vandel og ha dokumentert kunnskap om alkoholloven ved bestått kunnskapsprøve. Styrever og stedfortreder har ansvaret og kan holdes ansvarlig for salg og/eller skjenking av

bevillingsmyndigheten ved kontroll. Bevillingshaver oppfordres til å søke kommunen om flere stedfortredere for å ivareta en seriøs og trygg drift av virksomheten og sikre en ansvarlig alkoholhåndtering.

- Det forventes at bevillingshaver prioriterer å ha styrer eller en stedfortreder tilgjengelig for ansatte i virksomheten og som kan holdes ansvarlig ved kontroller.
- Det skal til en hver tid være synlig hvem som har ansvar når styrer, stedfortreder ikke er til stede.

5.9 18-års steder

Det skal settes særskilte vilkår til steder som retter seg mot ungdommer, aldersgruppen fra 18 år. Bl.a. skal:

- det utarbeides en risikoanalyse, i henhold til alkohollovens forskrift kapittel 8, som skal vedlegges søknaden og godkjennes av politi og kommune
- det opprettes et forpliktende og tett samarbeid med politi og kommune
- vurdering av antall vakter gjøres av politiet
- åpnings- og skjenketider for det enkelte sted følger av bevillingsdokumentet.

Politiet vil kunne bidra med innspill og veiledning ved utforming, med tanke på sikkerheten.

5.10 Festivaler / større arrangementer

Det gjennomføres mange festivaler og andre større arrangementer i kommunen i løpet av ett år. Søknad om slike arrangementer skal sendes politi og kommune for godkjenning. Fristen for å kunne ferdigbehandle slik søknad er 8 uker før oppstart. Søknad sendt senere enn 8 uker før oppstart av arrangement kan ikke forventes å bli ferdigbehandlet i tide.

- Politiet skal vurdere krav om godkjente ordensvakter og behov for polititjenestemenn på bakgrunn av konsept/risiko/antall gjester mv. (jfr. politiloven § 11).
- Det er ikke tillatt med musikk ute etter kl. 23.00. En eventuell dispensasjon fra kl. 23.00 må behandles politisk etter uttalelse fra politiet.

Det skal stilles følgende vilkår til arrangementer som har krav om godkjent ordensvakt:

- Styrer og eller en stedfortreder med kunnskapsprøven i alkoholloven skal være tilstede der skjenking foregår, på hvert skjenkepunkt, så lenge festivalen varer.
 - o Alternativt må alle på skjenkepunktet og som skjenker alkohol, ha gjennomført e-læringskurset i ansvarlig vertskap.
- Tilstrekkelig vakthold, vurderes i samarbeid med politiet.
- Det må foreligge en risikoanalyse fra arrangør.
- Et møte i forkant av festivalen/arrangementet med politi, brann og kommune med fokus på ansvarlig alkoholhåndtering.
- Ansatte og frivillige som skal skjenke alkohol anmodes om å ta e-læringskurset i ansvarlig vertskap. Gruppepris kan avtales.

5.11 Vilkår (Alkoholoven § 4-3)

Kommunen skal benytte adgangen til å knytte vilkår til en bevilling. Gjennom å vektlegge ulike hensyn og knytte vilkår til bevillingen, får kommunen et godt alkoholpolitisk styringsverktøy som skal benyttes aktivt. Det er imidlertid ikke anledning til å knytte nye vilkår til en bevilling i bevillingsperioden. Forutsetningen for et lovlig vilkår er at det er begrunnet i alkoholpolitiske hensyn, og må således ha saklig sammenheng med bevillingen, for eksempel fremme lovens formål, lette kontrollen eller avverge skadevirkningene ved salg og skjenking av alkoholholdig drikk. Et vilkår som er begrunnet med bestemte kommunale retningslinjer eller mål for alkoholpolitikken, et ønske om å begrense antall salgs- eller skjenkesteder av en bestemt type, er i utgangspunktet en saklig og tilstrekkelig begrunnelse.

5.11.1 Vakt

Ordensvakter skal være godkjent i henhold til lov om vaktvirksomhet. Politiet og kommunen kan med hjemmel i politiloven og vilkårsadgangen i alkoholoven pålegge en virksomhet å ha ordensvakter. Dersom skjenkestedet selv velger å etablere en vaktordning, er det et generelt vilkår at disse vaktene skal være godkjent i henhold til lov om vaktvirksomhet.

Det skal settes vilkår om tilstrekkelig antall ordensvakter for å overholde ro og orden. Antall vakter skal tilpasses utfordringer og antall gjester. Som hovedregel anbefales én vakt per 100 gjester. Det må videre foreligge en risikoanalyse (jfr. internkontroll etter alkoholoven) som bakgrunn for bevillingshavers vurdering av behov for antall ordensvakter.

5.11.2 Økonomi

Det skal settes vilkår om at virksomheten skal overholde alle vilkår og krav i a-ordningsloven, skattebetalingsloven og folketrygdloven.

5.11.3 Omsetning / bevillingsgebyr

Bevillingshaver har plikt til å oppgi sin omsetning til bevillingsmyndigheten. Omsetningsoppgaven skal være undertegnet av revisor eller regnskapsfører og sendes kommunen innen satt frist. Bevillingsgebyret fastsettes i samsvar med departementets forskrifter om beregning og innbetaling. Retningslinjer for innrapportering på omsatt volum gis i forbindelse med bevillingsvedtaket.

5.11.4 Ansvarlig vertskap / Ansvarlig vertskap e-læring

Det settes vilkår om at alle som jobber med skjenking i utelivsnæringen har gjennomført og bestått e-læringskurset i ansvarlig vertskap. Målet er å sikre en ansvarlig alkoholhåndtering og forebygge rusrelatert vold ved ikke å skjenke mindreårige og åpenbart påvirkede gjester.

- Det settes vilkår om at styrer og stedfortreder skal ha deltatt på et "stedlig" ansvarlig vertskapskurs i løpet av ett år etter at bevillingen er gitt. Kurset arrangeres av kommunen.
- Virksomhetene plikter å delta på dialogmøter som kommunen innkaller til.

5.12 Kontroll (Alkoholforskriften - Kapittel 9)

Det skal utarbeides egen instruks for hvordan kontrollen med salgs- og skjenkebevillinger utøves i kommunen. Det skal også utarbeides retningslinjer for hvordan rapporteringen skal utføres. Kontrollen skal bl.a. utføres med henblikk på de vilkår som er fastsatt i bevillingen. Det betyr i

praksis at de som utfører kontrollen må ha anledning til å gjøre seg kjent med under hvilke forutsetninger en bevilling er gitt.

Det er fastsatt i loven at en bevilling er gitt til et bestemt lokale og til en bestemt type virksomhet. Kommunen bør reagere strengt dersom en virksomhet foretar endringer i driftskonsept uten tillatelse, og normalt bør bevillingen bortfalle dersom vilkåret om type virksomhet i praksis endres uten at endringen er godkjent av kommunen.

Dersom kontrollvirksomheten avdekker at et eller flere skjenkesteder er så uoversiktlig innredet at det er vanskelig å føre kontroll med skjenkingen, skal dette rapporteres slik at dette kan bli tatt med i vurderingen i forbindelse med en eventuell søknad om fornyelse av bevillingen. Slike anmerkninger må bli gjort kjent for bevillingshaver.

Rådmannen prioriterer hvordan og hvor ofte kontrollen skal utføres innenfor rammen av alkoholforskriften.

Fra 01.01.16 er det innført et nytt krav i alkoholoven om at kontrollører må ha gjennomført og bestått en egen kunnskapsprøve for kontrollører. Det er også et nytt krav i alkoholoven om at kontroller på steder med skjenkebevilling skal utføres med to kontrollører.

5.12.1 Samordnet kontroll

Kontrollaktiviteten skal styrkes, og det skal legges til rette for tverretatlige kontroller av utesteder. Kommunen samarbeider med politi, skattemyndigheter, mattilsynet, toll- og avgiftsdirektoratet m.fl. i samordnede kontrollaksjoner.

Målet er at det skal gjennomføres 1-3 samordnede kontroller i halvåret.

5.12.2 IK- alkohol (alkoholoven § 8)

Alle salgs- og skjenkesteder må ha et system og rutiner for å sikre at alkoholregelverket overholdes. God internkontroll gir enklere drift, tryggere ansatte og fornøyde gjester. Helsedirektoratet har utarbeidet en ny guide til god internkontroll (<https://helsedirektoratet.no/folkehelse/alkohol/guide-til-god-internkontroll-etter-alkoholoven>).

IK – alkohol er et verktøy for å sikre at salg og skjenking til enhver tid skjer i lovlige former og på en forsvarlig måte.

Kommunen gjennomfører varslede kontroller med virksomhetenes internkontroll etter alkoholoven, IK-alkohol.

5.13 Tre – partssamtaler

I en tre-partssamtale møter bevillingshaver, kommunal saksbehandler, politiet og eventuelt representant fra annen myndighet/etat. Ved bekymringsmeldinger fra politi og andre etater/myndigheter og ved avdekkede brudd på alkoholoven og regelverk vil kommunen invitere bevillingshaver til en tre-parts samtale. Målet med samtalen er å se på bakgrunn for at brudd skjer/har skjedd og gjennom veiledning bidra til å forebygge nye brudd.

Oppsummert : Felles retningslinjer i Nedre Glomma

Hvaler kommune har et samarbeid med Sarpsborg og Fredrikstad om mest mulig like retningslinjer.

Alle tre kommuner vil i kommende periode praktisere følgende :

- Som vilkår for skjenkebevilling settes at alle ansatte som skal drive med alkoholhåndtering skal gjennomføre e-læringskurset knyttet til ansvarlig alkoholhåndtering. Kurset koster kr 300, og finnes på lenken <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/alkohol/ansvarlig-alkoholhandtering-for-et-trygt-lokalsamfunn>.
- Styrer eller stedfortreder skal ha deltatt på et «stedlig» ansvarlig vertskapskurs i løpet av ett år etter av bevillingen er gitt. Kurset arrangeres av kommunen eller samarbeidskommune i MAKS-samarbeidet.
- Virksomhetene plikter å delta på dialogmøter som kommunen inviterer til.
- Styrer eller stedfortreder, med kunnskapsprøve i alkoholloven, skal være stede ved skjenking på festivaler
- Det skal til enhver tid være synlig hvem hvem som er ansvarlig for skjenkingen på skjenkestedet, dersom ikke styrer/stedfortreder ikke er tilstede
- Det er et vilkår for å få bevilling at skjenkestedet overholder alle vilkår og krav i a-ordningsloven, skattebetalingsloven og folketrygdloven.
- Ved bekymringsmelding fra politi eller andre etater/myndigheter og ved avdekkede brudd på alkoholloven, vil kommunen invitere bevillingshaver til en trepartssamtale. I en trepartssamtale møter bevillingshaver, politiet og eventuelt representant fra annen myndighet/etat. Målet med samtalen er å se på bakgrunnen for at et brudd har skjedd, og gjennom veiledning bidra til å forebygge nye brudd.
- Skjenkebevilling kan gis til spisesteder uten aldersbegrensning inntil kl. 23.00. Det gjøres unntak for aldersgrense når mindreårige er gjester sammen med foresatte på spisesteder og f.eks familie-/kulturarrangement.
- Det skal ikke spilles musikk etter kl 23 utendørs. Søknad om dispensasjon må sendes til Politiet, og behandles politisk etter uttalelse fra Politiet.
- Det gis ikke skjenkebevilling til arrangementer som retter seg mot barn og unge, arrangementer der det kan forventes at arrangørene eller en viss andel av gjestene tilhører organisert kriminalitet, f.eks. enkelte MC-miljøer eller gatekjøken, kiosker eller flyttbare serveringssteder.

6 SALGS- OG SKJENKESTEDER

Det skilles ikke på skjenketider inne og utendørs.

6.1 Skjenketider

SKJENKETIDER						
	Søndag – torsdag		Fredag – lørdag		Fredag – lørdag 01.06-31.8	
	Fra kl.	Til kl.	Fra kl.	Til kl.	Fra kl.	Til kl.
Gruppe 1	08:00	02:00	08:00	02:00	08:00	02:00
Gruppe 2	08:00	02:00	08:00	02:00	08:00	02:00
Gruppe 3	13:00	02:00	13:00	02:00	13:00	02:00

Gruppe 1: *Drikk som inneholder over 2,5 og høyst 4,7 volumprosent alkohol (øl)*

Gruppe 2: *Drikk som inneholder over 4,7 volumprosent og mindre enn 22 volumprosent (vin)*

Gruppe 3: *Drikk som inneholder mellom 22 og 60 volumprosent alkohol (brennevin)*

Åpningstid er inntil 30 min lenger enn skjenketiden, da skal også uteserveringsområdene være stengt og ryddet.

6.2 Salgstider

SALGSTIDER					
Mandag – fredag		Dag før søndag og helligdag		Påske, pinse, jul- og nyttårsaften	
Fra kl.	Til kl.	Fra kl.	Til kl.	Fra kl.	Til kl.
08:00	20:00	08:00	18:00	08:00	17:00

Salg av øl og rusbrus tillates ikke på søn- og helligdager, 1. mai og 17. mai..

6.3 Vinmonopolet

Kommunestyret fastsetter det høyeste antall utsalgssteder for A/S Vinmonopolet innen kommunen og godkjenner deres beliggenhet. Åpningstiden for A/S Vinmonopolets utsalgssteder fastsettes av departementet.

7 SANKSJONERINGSREGLEMENT

Fra 01.01.16 ble det innført nytt, nasjonalt sanksjoneringsreglement gjennom et nytt prikkbelastningssystem. Helse- og omsorgsdepartementet har foreslått endringer i alkoholloven, endringer som vil få konsekvenser for kommunenes forvaltning av loven. Men en lovendring kan ikke fjerne det skjønnet som må utøves, både av kontrollørene og av dem som skal sanksjonere. For de fleste overtredelsene som det nye systemet skal dekke, er det ikke snakk om enten/eller. Fortsatt vil det være en vurderingssak hva som skal kalles uforsvarlig drift, eller hva som er en åpenbart påvirket bargjest.

Lovendring som problemløsning

Alkoholovens intensjon er "... å begrense i størst mulig utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan medføre". Måloppnåelsen avhenger i stor grad av politikere og saksbehandlere i kommunene. Forskning, blant annet fra SIRUS, viser at kommunene ikke utnytter det handlingsrommet loven gir dem). Tiltakene varierer dessuten fra kommune til kommune, og gir ikke likhet for loven. Særlig gjelder det sanksjonering av brudd på alkoholloven. Den nye ordningen går blant annet ut på å øke kravene til salgs- og skjenkekontrollen, samt å utforme normerte regler i form av et prikkbelastningssystem for å skape større likhet i sanksjonene.

Nytt prikkbelastningssystem

Ordningen innebærer at man skal gå fra at kommunene *kan* reagere på brudd på alkoholloven, til at de *skal* reagere. Samtidig er det viktig å understreke av at dette dreier seg om *rapporterte* brudd. Flere byer, som Mandal og ikke minst Oslo gjennom sitt SALUTT-prosjekt, har gode erfaringer med dialogbaserte kontroller. Da er intensjonen ikke å sanksjonere overtredelser, men å skape en god dialog med bevillingshaver og ansatte om hvordan forholdene kan bedres. Tilnærmingen er under utvikling og evaluering, og det bør gis rom for å arbeide videre med de gode erfaringene som er gjort. Samarbeid er også et sentralt element i mange kommuners arbeid med Ansvarlig Alkoholhåndtering (AAH). Prikkene bør ikke komme i veien for utviklingen av dette samarbeidet. Et prikkbelastningssystem vil forhåpentligvis virke styrende på kontrollørens fokus, og ha mindre fokus på reklameforbudet og tilgjengeligheten av alkoholfrie alternativer. Hvis overtredelsene rangeres, bør det også få konsekvenser for opplæringen av kontrollører og kursingen av ansatte ved skjenkesteder. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig å peke på hvilke lovparagrafer som er særlig viktige.

Det skal 12 prikker til for at kommunen skal kunne vedta inndragning. Ulike overtredelser straffes med et gitt antall prikker. Etter en periode på 2 år, slettes prikkene og man starter på nytt.

Overtredelser som fører til 8 PRIKKER	
- salg, utlevering eller skjenking til personer under 18år	Alkoholoven 1-5
- brudd på bistandsplikten/hjelpeplikten	Forskriften 4-1
- brudd på kravet om forsvarlig drift	Alkoholoven 3-9 og 4-7
- hindring av kommunal kontrollør	Alkoholoven 1-9
Overtredelser som fører til 4 PRIKKER	
- salg og utlevering til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler	Forskriften 3-1
- skjenking til person som er eller må antas å bli åpenbart påvirket av rusmidler	Forskriften 4-2
- brudd på salgs-, utleverings-, skjenketidsbestemmelsene i kommunen	Alkoholoven 3-7 og 4-4
-skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 3 til person på 18 eller 19 år	Alkoholoven 1-5
- brudd på alderskravet til den som selger, utleverer eller skjenker alkoholholdig drikk	Alkoholoven 1-5
Overtredelser som fører til 2 PRIKKER	
- det gis adgang til person som er åpenbart påvirket av rusmidler, eller åpenbart påvirket får oppholde seg i lokalet	Forskriften 4-1
- mangler ved bevillingshavers internkontroll	Alkoholoven 1-9 Forskriften kap 8
- manglende levering av omsetningsoppgåve innen kommunens frist	Forskriften kap 6
- manglende betaling av bevillingsgebyr innen kommunens frist	Forskriften kap 6
- brudd på krav om styrer og stedfortreder	Alkoholoven 1-7c
- gjentatt narkotikaomsetning på skjenkestedet	Alkoholoven 1-8
- gjentatt diskriminering	Alkoholoven 1-8
Overtredelser som fører til 1 PRIKKER	
- brudd på kravet om alkoholfrie alternativer	Forskriften 4-6
- brudd på regler om skjenkemengde	Forskriften 4-5
- konsum av medbrakt alkoholholdig drikk	Forskriften 4-4
- gjester medtar alkohol ut av lokalet	Forskriften 4-4
- brudd på krav om plassering av alkoholholdig drikk(salg)	Forskriften 3-3
- brudd på vilkår i bevillingsvedtaket	Alkoholoven 3-2 og 4-3
- brudd på reklameforbudet	Alkoholoven 9-2 Forskriften kap 14
- andre overtredelser om omfattes av alkoholoven § 1-8 første ledd, jf. blant annet alkoholoven § 3-1 sjette ledd, § 4-1 annet ledd, § 8-6, § 8-6a, § 8-12 og § 8-13.	

7.3.2 Gebyret skal betales etter statlige satser

Bevillingshaver skal årlig betale et gebyr for retten til å skjenke alkoholholdig drikk, eller selge alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol. Gebyrene justeres ut i fra statens satser. Satsene er pr januar 2016:

Salg: Gruppe 1: 0,20 kr.pr.vareliter .Bevillingsgebyret utgjør pr.år minimum kr.1.350 for salg.

Skjenking: Gruppe 1: 0,44 kr.pr.vareliter
Gruppe 2: 1,18 kr.pr.vareliter
Gruppe 3: 3,87 kr.pr.vareliter

Bevillingsgebyret utgjør pr.år minimum kr.4.800,- for skjenking, og kr 1.540 for salg.

For bevilling som gjelder en enkel anledning og ambulerende bevilling, kan bevillingsmyndigheten kreve et gebyr på inntil kr 280.- pr gang.

7.3.4 Disponering av avgiften

Avgiften som tilfaller kommune skal benyttes til å finansiere kjøp av tjenester for å forestå kontrollvirksomheten. Inntekter fra salgs- og skjenkeavgifter fratrukket utgifter til kontrollvirksomheten skal i sin helhet tilføres lokale rusforebyggende tiltak, enten direkte eller indirekte via tiltak i MAKS-samarbeidet.

8 VEDLEGG

- Resultater fra ungdomsundersøkelse i Hvalere 2016
- Resultater fra ungdomsundersøkelse i Hvaler 2013 og 2016

TILTAKSMATRISSE RUSPOLITISK HANDLINGSPLAN 2016-2020

HOVEDMÅL 1: Redusere og forebygge sosiale – og helsemessige skader både for personer med rusproblemer og tredjepart

DELMÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSFRIST
Øke kompetansen om skadevirkningene	-Et tilpasset undervisningsopplegg for barnehage og skole	-Kommuneoverlege	-30.11.17
	- Alle ansatte som jobber med ungdom i kommunen skal gjennomføre e-læringskurs knyttet til ansvarlig alkoholhåndtering.	- NAV-leder	-31.12.17
	- cannabis-avveningskurs, kurs for skoleelever	- Ruskonsulent NAV i samarbeid med Fredrikstad kommune	-31.12.16
	-Politiet skal gjennomføre infomøte om hasj på ungdomsskolen	- Ruskonsulent NAV i samarbeid med Politiet	-31.12.16
Øke samhandlingen i hjelpeapparatet	Etablere et møtepunkt mellom skole, kommuneoverlege, natteravner, fritidsklubb, Politi og NAV.	Kommunalsjef h&v	31.12.16
Kartlegge rusmiddelsituasjonen i kommunen, for å etablere status presens, og kvalitetssikre tiltak.	-Gjennomføre Ungdata-undersøkelsen i Hvaler ungdomsskole våren 2016, og sammenstille utviklingen fra 2013-2016	Ruskonsulent NAV	-30.09.16
	-presentere Ungdata 2016 for elevene ved oppstart skoleåret 2016/2017	-Ruskonsulent NAV i samarbeid med rektor HVU	-30.09.16

	- Gjennomføre kartlegging av hele brukerporteføljen gjennom Brukerplan	- Ruskonsulent NAV	-31.12.16
Redusere beruselsesnivået	Utfordre ungdomsskolen til å lage et prosjektarbeid med produksjon av «reklamefilmer» knyttet til temaet «Det er ikke tøft å være full».	NAV-leder	30.06.17
Måle endring i rusmiddelsituasjonen, etter gjennomføring av tiltak	Gjennomføre Ungdataundersøkelsen på Hvaler ungdomsskole våren 2019	Ruskonsulent NAV	30.06.18
Tilrettelegge for en aktiv hverdag	-Fokusere på å utvikle fritidsaktivitetene og kulturtilbudet i kommunen -Fokusere på å utnytte sysselsettingsprosjektet i NAV Hvaler til beste for risikogruppene	-Rådmann/Kultursjef -NAV-leder	-31.12.17 -31.12.16

Hovedmål 2: Gjennomsnittsalderen skal heves for de som begynner å drikke alkohol

DELMÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSFRIST
Jobbe med at færrest mulig unge starter å røyke eller snuse.	Fokus på kampanjer mot røyking og snusing	Kommuneoverlege	31.5.17
Øke kompetansen om helseeffekter av tidlig alkoholbruk/narkotikabruk	Utfordre ungdomsskolen til å lage et prosjektarbeid med produksjon av «opplysningsfilmer» knyttet til temaet helse og alkohol, helse og narkotika.	NAV-leder	30.06.17
Øke kompetansen hos foresatte knyttet til russetid og alkohol.	Avholde årlig foreldremøte på våren i 10.klassene, Politiet i Fredrikstad	Rektor	30.06.17

	holder foredrag.		
Etablere gode alkoholfrie arenaer for ungdom	Arrangere rusfri ungdomsfestival med gode forbilder på scenen.	Næringsrådgiveren	31.08.17
Sikre kompetansen i bransjen	Kreve at alle som selger eller skjenker alkohol har gjennomgått e-læringskurset via Helsedirektoratet.	Rådmannens stab	31.12.16
Øke kompetansen i kommunen som helhet	Presentere Ruspolitisk handlingsplan samt resultater fra Ungdata-undersøkelsene på ledersamling i kommunen	Kommunalsjef helse og velferd	31.10.16